

Innst. S. nr. 103

(2003-2004)

Innstilling til Stortinget fra utenrikskomiteen

St.prp. nr. 3 (2003-2004)

Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av avtale om Den tsjekkiske republikks, Republikken Estlands, Republikken Kypros', Republikken Latvias, Republikken Litauens, Republikken Ungarns, Republikken Maltas, Republikken Polens, Republikken Slovenias og Den slovakiske republikks deltakelse i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) med tilliggende avtaler

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Bakgrunn og formål

Estland, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Den tsjekkiske republikk, Slovakia, Slovenia og Ungarn undertegnet tiltredelsestraktaten til Den europeiske union i Aten 16. april 2003 og vil bli medlemmer av EU 1. mai 2004.

I henhold til EØS-avtalens artikkel 128 skal enhver europeisk stat som blir medlem av EU, søke om å bli part også i EØS-avtalen. Betingelsene for tiltredelse skal fastlegges i en egen avtale.

De nye medlemslandene i EU søkte formelt om å bli part i EØS-avtalen etter at utvidelsesforhandlingene med EU ble avsluttet på møtet i Det europeiske råd i København i desember 2002. Deretter ble forhandlinger om utvidelsen av EØS innledet 9. januar og varte frem til 6. juni 2003. Avtalen ble parafert 3. juli og undertegnet 11. november 2003. Den skal forelegges alle avtaleparter for ratifikasjon og skal etter planen tre i kraft samtidig med utvidelsen av EU 1. mai 2004. For ikke å forsinke ikrafttredelsen fra norsk side ble stortingsproposisjonen om samtykke til ratifikasjon av avtalen om EØS-utvidelsen og tilliggende avtaler lagt frem for Stortinget før disse var undertegnet, det vil si på det tidspunkt proposisjonen ble oversendt Stortinget

på grunnlag av en parafert avtaletekst. De tilliggende avtalene er:

- Tilleggsprotokoll om import av fisk og fiskevarer med opprinnelse i Norge,
- Avtale med Det europeiske fellesskap om en norsk finansieringsordning for perioden 2004-2009, og
- Avtale med Det europeiske fellesskap om visse landbruksvarer.

Hovedformålet med forhandlingene har vært å gjøre bestemmelsene som gjelder for økonomisk virksomhet og samkvem i og mellom EU og EFTA/EØS-landene, gjeldende i hele det utvidede EØS fra den dagen EU blir utvidet. Det innebærer at EØS-avtalens rettigheter og plikter anvendes i et utvidet EØS med de tilpasningene og overgangsordningene som er avtalt mellom EU, de nye medlemslandene og EFTA/EØS-landene. Utgangspunktet for forhandlingene på dette området har vært tilpasningene og overgangsordningene som er avtalt i EUs tiltredelsestraktat med de nye medlemslandene.

En særskilt utfordring i forhandlingene har vært å ivareta markedsvilkårene for norsk fiskeeksport i et utvidet EØS. Når tiltredelseslandene blir medlemmer av EU, opphører EFTA-landenes frihandelsavtaler med dem. Dermed erstattes den frie markedsadgangen for sjømat som Norge har hatt til disse landene, med EØS-avtalens protokoll 9 som fastlegger langt mer restriktive eksportvilkår. Det har vært et viktig mål i forhandlingene å kompensere for denne endringen i markedsvilkårene på en best mulig måte.

EU-utvidelsen bidrar til å bygge bro over tidligere motsetninger, utjevne velferdsforskjeller og øke livskvalitet og valgmuligheter for nye generasjoner av europeere. Gjennom våre økonomiske bidrag vil også Norge ta del i den felles europeiske innsatsen for å sikre grunnlaget for økonomisk vekst og stabilitet i de nye medlemslandene og dermed i Europa som helhet. Til tross for at Regjeringen i utgangspunktet var innstilt

på å bidra til å nedbygge velferdskløften i Europa, var det en hovedutfordring i forhandlingene å utforme bidragsordninger som både med hensyn til omfang og innretning stod i et rimelig forhold til EØS-samarbeidets innhold og utfordringenes karakter.

Fra Regjeringens side har det vært viktig å arbeide for at forhandlingsprosessen kunne iverksettes og avsluttes tidsnok til å sikre en samtidig utvidelse av EU og EØS. I motsatt fall vil norske næringsinteresser kunne stå overfor uforutsigbare skadevirkninger.

Som vedlegg til stortingsproposisjonen følger den konsoliderte avtaleteksten og tilknyttede tilleggsprotokoller og bilaterale avtaler i norsk, uoffisiell versjon.

Utvidelsesavtalens innhold

EØS-utvidelsesavtalen består av en hoveddel med fortale og syv artikler, to vedlegg som omhandler henholdsvis tekniske tilpasninger og overgangsordninger, samt en sluttakt som inkluderer enkelte erklæringer og de bilaterale avtalene om finansiering, fisk og landbruk. De bilaterale avtalene inngår som elementer i det samlede forhandlingsresultatet.

EUs nye medlemsland blir med EØS-utvidelsesavtalen parter i EØS-avtalen. Fra EØS-utvidelsens ikrafttredelse skal EØS-avtalens bestemmelser være bindende for de nye medlemslandene på samme vilkår som for de nåværende avtalepartene. Det skjer ikke noen utvidelse av EØS-avtalens saklige virkeområde. Fordi EØS-avtalen stadig videreutvikles innenfor rammen av samarbeidet, inneholder den en avskjæringsdato. Den innebærer at de nye medlemslandenes forpliktelser omfatter alt EØS-regelverk vedtatt i EØS-komiteen før 1. november 2002. EØS-forpliktelser som er vedtatt etter denne dato, må for de nye medlemslandenes del vedtas som en særskilt "tilleggs-pakke" i EØS-komiteen etter at utvidelsesavtalen er trådt i kraft.

Det er forhandlet frem en ny protokoll 38 a til EØS-avtalen som omhandler en ny finansieringsordning i EØS med utgangspunkt i protokoll 38 i EØS-avtalen. Det finansielle bidraget fra EFTA/EØS-landene skal være på 120 mill. euro årlig i perioden 1. mai 2004 til 30. april 2009. Midlene skal fordeles til mottakerlandene i henhold til en særlig fordelingsnøkkel. Over 80 pst. av bidraget vil gå til tiltredelselandene, mens i underkant av 20 pst. vil gå til mottakerne¹ av midler fra dagens finansieringsordning Hellas, Portugal og Spania. Norges andel er 94,59 pst. av kostnaden. Hvert år forplikter Norge seg med dette til å stille til rådighet ca. 113,4 mill. euro eller om lag 941 mill. kroner.

Midlene kan benyttes for prosjekter innenfor vern av miljøet, fremme av bærekraftig utvikling, bevaring av den europeiske kulturarv, utvikling av menneskelige ressurser samt helse og barneomsorg. Midlene kan også benyttes til akademisk forskning innenfor de prioriterte områdene. EFTA/EØS-landenes bidrag til hvert enkelt prosjekt må ikke overstige 60 pst. av kostnadene, unntatt for prosjekter finansiert av offentlige

myndigheter hvor maksimalt støttenivå er 85 pst. av de samlede kostnader.

EFTA/EØS-landene skal forvalte ordningen. Nærmere regler om gjennomføring vil bli fastlagt senere. Ordningen i EØS skal samordnes med en norsk finansieringsordning (se nedenfor), og søknadsprosedyrene for de to ordninger skal være de samme. Ved utløpet av femårsperioden skal behovet for fortsatte bidrag vurderes i lys av økonomiske og sosiale forskjeller innenfor EØS.

Det er også avtalt en særskilt norsk finansieringsordning for perioden 1. mai 2004 - 30. april 2009. Den innebærer at det opprettes en ordning utelukkende finansiert av Norge for å minske de sosiale og økonomiske forskjeller etter utvidelsen av EØS. Formålet med ordningen er å bidra til å styrke de nye medlemslandenes evne til å delta fullt ut i det indre marked i et utvidet europeisk økonomisk samarbeidsområde. Ordningen fastlegges gjennom en bilateral avtale mellom Norge og EF. Den inngår som del av den helhetlige forhandlingsløsningen om utvidelsen av EØS.

Norge forplikter seg gjennom denne ordningen årlig å stille til rådighet 113,4 mill. euro eller om lag 941 mill. kroner i perioden 1. mai 2004 til 30. april 2009. Tilskuddene skal gå til de samme sektorer som EFTA-landenes finansieringsordning i EØS, men med hovedvekt på prosjekter innenfor Schengen-samarbeidet og styrking av rettsvesenet, miljø, regionalpolitikk og regionalt samarbeid over landegrensene, samt til faglig bistand til gjennomføring av fellesskapsregelverket.

Det er kun de nye medlemslandene som vil motta bistand under denne ordningen. Dette skal skje i henhold til en avtalt fordelingsnøkkel. Det vil være norske myndigheter som skal forvalte finansieringsordningen og treffe beslutninger om støtte.

Gjennom 1990-tallet inngikk Norge og EFTA frihandelsavtaler med åtte av de ti tiltredelseslandene. I alle disse avtalene er prinsippet om fri markedsadgang med fisk nedfelt. Følgelig er dagens handel med fisk med tiltredelseslandene toll- og kvotefri bortsett fra noen mindre unntak. Eksporten til tiltredelseslandene har økt betydelig siden frihandelsavtalene ble inngått.

Som erstatning for bortfallet av fri markedsadgang for sjømat til tiltredelseslandene når de blir EU-medlemmer, har Norge fått tollfrie kvoter for fryst sildefilet og sildelapper (67 000 tonn), fryst rund sild (44 000 tonn) og fryst rund makrell (30 500 tonn). I tillegg økes den tollfrie kvoten på fryste pillede reker fra 5 500 tonn til 8 000 tonn. Innen 30. april 2009 skal nivået på kvotene gjennomgås på nytt.

Eksport av sildefileter og sildelapper utover den tollfrie kvoten vil heretter ha den samme tollpreferansen ved at tollsatsen på fryste sildelapper reduseres fra 15 til 3 pst. fra 1. mai 2004. Sildelapper er det største enkeltproduktet som eksporteres til tiltredelseslandene. Avtalen har form av en tilleggsprotokoll til Norges bilaterale frihandelsavtale med EF av 1973.

Handelen med landbruksvarer mellom Norge og de nye medlemslandene har tradisjonelt vært liten. Dette gjelder både handel med landbruksvarer som melkeprodukter, kjøtt og korn og for bearbejdede landbruks-

¹Irland og Nord-Irland er ikke lenger støtteberettigede.

varer. Den eneste importen av særlig omfang til Norge har vært innførsel fra Polen og Ungarn av jordbær, bringebær og eplesaft til konserverindustrien. Denne importen har vært basert på utnytting av tollfrie importkvoter i tilknytning til EFTAs frihandelsavtaler med disse landene. Norge har ikke hatt tilsvarende tollfrie eksportkvoter i frihandelsavtalene med tiltredelseslandene for landbruksvarer, og eksporten har vært begrenset. Forhandlingsresultatet innebærer at den eksisterende handelen med landbruksvarer mellom Norge og de nye medlemslandene videreføres ved at importkvotene for frosne jordbær, frosne bringebær og eplesaft som hittil har vært forbeholdt de nye medlemslandene, legges til EUs totale kvote fra 1. mai 2004. Den bilaterale avtalen mellom Norge og EU om landbruksvarer har form av en brevveksling, i likhet med tidligere liknende avtaler på landbruksområdet.

En ny protokoll til EØS-avtalen innarbeider og tilpasser de EØS-relevante, tidsbegrensede beskyttelsesmekanismene som finnes i EUs tiltredelsesakt. En såkalt alminnelig økonomisk beskyttelsesklausul er ment å kunne benyttes ved alvorlige og vedvarende økonomiske problemer i en sektor eller et bestemt geografisk område. En beskyttelsesklausul for det indre marked vil få anvendelse dersom et av de nye medlemmene ikke oppfyller sine avtaleforpliktelser. I tillegg er det nedfelt beskyttelsesklausuler i overgangsordningene for henholdsvis fri bevegelighet for personer, og for innenlands veitransport med hensyn til såkalt kabotasje, dvs. adgangen for en transportør fra en avtalestat til å drive transport mellom to bestemmelsessteder i en annen avtalestat.

Vedleggene til EØS-utvidelsesavtalen lister opp de ulike tekniske tilpasninger og overgangsordninger som er fremforhandlet mellom EU og de nye medlemslandene, og som det er besluttet også skal gjelde for EØS-utvidelsen. Tekniske tilpasninger i den eksisterende EØS-avtalen er nødvendige for å gjenspeile at avtalen utvides med ti nye land. Disse vil normalt være varige og kan innebære nødvendige tilføyelser av de nye medlemslandenes navn, nye offisielle betegnelser fordi det blir flere offisielle EU-språk m.m.

Overgangsordningene som er nedfelt i vedleggene til EØS-utvidelsesavtalen, er de samme som de nye medlemslandene har avtalt i forhold til EU. De er tidsbestemte og skal gi de nye medlemslandene tid til å tilpasse seg EUs regelverk, slik at man unngår alvorlige økonomiske og sosiale problemer.

Sluttakten i avtalen inneholder bl.a. felleserklæringer og andre erklæringer som skal avgis i forbindelse med EØS-utvidelsen. I tillegg inneholder sluttakten bl.a. den bilaterale avtalen mellom Norge og Det europeiske fellesskap om en finansieringsordning, de to bilaterale tilleggsprotokollene om markedsadgang for fisk som inneholder henholdsvis Norges og Islands fiskeriavtale ved utvidelsen, samt brevvekslingen mellom Norge og EF om Norges bilaterale avtale for visse landbruksvarer.

Økonomiske og administrative konsekvenser av utvidelsesavtalen

EUs utvidelse forventes generelt å ha positive økonomiske virkninger for hele Europa. En utvidelse av det

indre marked vil føre til et tettere samarbeid mellom Norge og de nye medlemslandene på områder som omfattes av EØS-avtalen. De nye finansieringsordningene vil også føre til nærmere samarbeid mellom Norge og de nye mottakerlandene.

De generelle, positive økonomiske virkningene av utvidelsen er knyttet til gjennomføring av et felles regelverk som skaper økonomisk integrasjon gjennom ensartede rammevilkår for handel og økonomisk samkvem, og relativ høy forventet økonomisk vekst i tiltredelseslandene fremover. Norsk næringsliv vil få økt konkurranse, men et større indre marked med 450 millioner forbrukere vil også skape nye muligheter. Den økonomiske betydning for Norge må imidlertid også vurderes ut fra at vår handel med de nye medlemslandene i dag utgjør under to prosent av vår utenrikshandel.

Som en direkte kostnad av EØS-utvidelsen vil den norske innbetalingen til de to finansieringsordningene til sammen årlig beløpe seg til 226,8 mill. euro, eller ca. 1,882 mrd. kroner, frem til 2009. De administrative kostnadene ved forvaltningen av både den norske finansieringsordningen og ordningen innenfor EØS vil dekkes innenfor den avtalefestede beløpsrammen for ordningene. Forvaltningen av de nye finansieringsordningene vil medføre at det administrative apparatet i Norge og i utlandet må styrkes. Også disse utgiftene vil i sin helhet bli dekket innenfor den avtalte rammen for ordningen. Dette er nærmere omtalt i Utenriksdepartementets stortingsproposisjon nr. 1 (2003-2004).

Når det gjelder øvrige, generelle utgifter forbundet med EØS-utvidelsen, vil en åpning for fri bevegelighet for personer kunne føre til økte utgifter over statsbudsjettet grunnet økte trygdeutbetalinger m.m.

En økning fra 18 til 28 EØS-land vil dessuten generelt kunne medføre økt administrasjon, f.eks. ved godkjenning av yrkeskvalifikasjoner, økt antall tilbydere ved offentlige anbudskonkurranser mv. Det antas ikke at EØS-utvidelsen vil få øvrige administrative konsekvenser av betydning.

Konklusjon

EØS-avtalen er grunnlaget for Norges samarbeid med EU og sikrer norsk næringsliv adgang til det indre marked på linje med EUs medlemsland.

Det er i dag etter Regjeringens oppfatning ikke noe reelt alternativ til EØS-avtalen for å ivareta norske interesser vis-à-vis EU. Uten en samtidig utvidelse av EU og EØS-området vil heller ikke det indre marked kunne fortsette å fungere som ett. EØS-samarbeidet vil for de fleste praktiske formål opphøre dersom vi ikke får på plass en samtidig utvidelse. For norsk næringsliv anses det derfor som avgjørende at EØS-området utvides samtidig med EU fra 1. mai 2004.

I tillegg til å sikre en samtidig utvidelse av EU og EØS-området har det for Regjeringen vært makt-påliggende å få kompensasjon for tapt markedsadgang for fisk og fiskeprodukter som følge av at frihandelsavtalene med de nye EU-landene bortfaller fra det tidspunkt de blir medlemmer.

I forhandlingene har EU lagt vekt på at Norges adgang til et utvidet indre marked må betales med nye

finansielle bidrag. EU forventer at Norge bidrar til Europas sosiale og økonomiske utjevning når EU utvides. Et økonomisk bidrag som begrenser seg til å videreføre dagens låne- og tilskuddsordning, var det utelukket for EU å godta. Det ble i forhandlingene gjort klart at EU var rede til å reise spørsmål om videreføring av hele EØS-avtalen dersom ikke EFTA-siden aksepterte å øke sine finansielle bidrag vesentlig. Størrelsen og innretningen på Norges finansielle bidrag har derfor stått sentralt i forhandlingene.

EØS-avtalens fremtidige være eller ikke være var etter Regjeringens oppfatning den reelle situasjonen Norge sto overfor i forhandlingene. For Regjeringen var det derfor av avgjørende betydning at man kom til enighet, men også at enighet ble oppnådd i tide til at man kunne få en samtidig utvidelse av EU og EØS-området. Selv om Regjeringen sier den uansett ville være seg sitt ansvar bevisst til å bidra til Europas sosiale og økonomiske utjevning, la den også vekt på at det måtte være en viss sammenheng mellom det finansielle bidragets størrelse og hva man oppnådde på markedssiden. Det var videre vesentlig for Regjeringen å unngå at en fiskeriløsning skulle medføre at norske begrensninger på utenlandsk eierskap og investeringer i fiskerisektoren skulle bli et tema i forhandlingene.

Etter Regjeringens syn ivaretar forhandlingsresultatet grunnleggende norske interesser, selv om det norske økonomiske bidraget blir mangedoblet sammenlignet med nivået på dagens låne- og tilskuddsordning.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Haakon Blankenborg, lederen Thorbjørn Jagland, Jens Stoltenberg og Gunhild Øyangen, fra Høyre, Mette Korsrud, Inge Lønning, Oddvard Nilsen og Finn Martin Vallersnes, fra Fremskrittspartiet, Morten Høglund og Christopher Stensaker, fra Sosialistisk Venstreparti, Kristin Halvorsen og Bjørn Jacobsen, fra Kristelig Folkeparti, Jon Lilletun og Lars Rise, og fra Senterpartiet, Åslaug Haga, har merket seg at utvidelsen av EU som trer i kraft 1. mai 2004, vil innebære en utvidelse av EUs indre marked. Komiteen har særlig merket seg artikkel 128 i EØS-avtalen som innebærer at enhver europeisk stat som blir medlem av EU, skal søke om å bli part i EØS-avtalen. Komiteen tar derfor i betraktning at EUs tiltredende stater søkte om å bli part i EØS-avtalen etter at EUs utvidelsesforhandlinger ble avsluttet i desember 2002. Forhandlingene om utvidelsen av EØS ble innledet 9. januar 2003 og varte frem til 6. juni. Avtalen ble parafert 3. juli og undertegnet 11. november. Komiteen har merket seg avtalens målsetting om at den skal tre i kraft samtidig med at EUs tiltredelsestraktat trer i kraft 1. mai 2004.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil sterkt understreke at EØS-samarbeidet i praksis vil opphøre å

fungere dersom man ikke får på plass en samtidig utvidelse. En utvidelse av EU og EØS vil etter flertallets oppfatning på sikt føre til en utjevning av levekår i Europa.

Flertallet har merket seg de endringer som følger med utvidelsen av EØS. Flertallet har i særlig grad merket seg betingelsene for eksport av fisk og fiskevarer til EUs nye medlemsland. Flertallet tar i den sammenheng i betraktning at det ikke var mulig å videreføre de nåværende frihandelsavtalene med EUs søkerland på fiskeriområdet. Ordningen med tollfrie kvoter som nå blir innført, er etter flertallets oppfatning bare den nest beste løsning. Samtidig støtter flertallet Regjeringens målsetting om at de norske begrensningene på utenlandsk eierskap og investeringer i fiskerisektoren ikke skulle bli tema i forhandlingene.

I tillegg har flertallet merket seg de nye finansieringsordningene. Det omfatter en finansieringsordning som blir nedfelt i en ny protokoll 38 a til EØS-avtalen der partene ble enige om at EFTA/EØS-landene årlig frem til 30. april 2009 skal bidra med 120 millioner euro. Flertallet har særlig merket seg det norske bidraget under denne ordningen som er på 113,4 millioner euro årlig, eller om lag 941 millioner kroner. I tillegg har flertallet lagt særlig vekt på den særskilte, norske finansieringsordningen som også skal løpe frem til 30. april 2009. Det årlige norske bidraget under denne ordningen er på om lag 941 millioner kroner. Samlet sett vil det årlige norske bidraget til EØS være på om lag 1 882 millioner kroner.

Dette er betydelige økonomiske bidrag. Norge vil med de beløp det her er tale om, bidra med beløp som langt overstiger det flere av de nåværende europeiske EU-land bidrar med til EUs fellesfinansiering.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil derfor understreke at vi med de beløp Norge nå vil bidra med, er med på å ta bort det som er igjen av Europas politiske og økonomiske deling. Dette flertallet peker her særskilt på den norske finansieringsordningen som i sin helhet skal gå til de ti nye medlemslandene. Å bidra til å redusere forskjeller i økonomiske levekår, befeste og utvikle et demokratisk styresett og ta vare på natur og miljø for kommende generasjoner, samtidig som vi bidrar til å styrke et fremvoksende politisk fellesskap i Europa, er etter dette flertallets oppfatning det mest virksomme bidrag Norge kan yte når det gjelder å ivareta felleseuropeisk sikkerhet og samarbeid.

Komiteen mener det er viktig at de omfattende norske bidragene innrettes og administreres på en slik måte at Norge er med og styrer anvendelsen av bidragene i de nye medlemslandene. Norske bidrag må også bidra til å fremme norske interesser i EU og styrke våre forbindelser med de nye medlemslandene. Komiteen mener at selv om ordningene er basert på prinsippet om mottakerstyring, er det ønskelig å inkludere også norske aktører, næringsliv, utdannings- og forsk-

ningsinstitusjoner, organisasjoner og andre relevante institusjoner i prosjekter der det er naturlig.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at spørsmål om tiltak i forhold til arbeidsmarkedet og ulike velferdsordninger som følge av utvidelsen av EU og EØS, vil bli behandlet som egen sak i Stortinget senere. Flertallet mener derfor utenrikskomiteen ikke skal ta stilling til disse spørsmålene nå.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil påpeke at handelsrelasjonene mellom Norge og de nye EU-statene forandrer seg lite etter 1. mai 2004. Norge har i flere år hatt frihandelsavtaler med alle disse statene, og denne frihandelen blir, med ett viktig unntak, videreført av EØS-avtalen. Frihandelsavtalene omfattet all handel med fisk og fiskeprodukter, mens EØS-avtalen innebærer at EU krever inn toll på en del bearbejdede fiskeprodukter fra Norge.

Disse medlemmer viser til at regelverket i WTO forbyr at den samlede tollbelastningen mellom to land eller områder kan økes ved ensidige tiltak fra den ene part når land går over fra ett frihandelsområde til et annet. Det betyr at fordelene ved frihandelen mellom Norge og de nye EU-statene må kompenseres når disse statene blir medlemmer av EU.

Disse medlemmer konstaterer at Norge og Island i forhandlingene etter hvert fikk gjennomslag for dette prinsippet. Men vi tapte kampen om hvordan kompensasjonen skal gis. Det var et norsk ønske å bli kompensert ved at EU senket tollsatsene sine på sild og makrell. Det lyktes bare delvis. Størstedelen av kompensasjonen kommer i form av tollfrie kvoter på makrell, noen sildeprodukter og bearbejdede reker.

Disse medlemmer oppfatter det som svært provoserende at EU i utgangspunktet krevde at EU-selskap måtte få tilgang til norske fiskekvoter ved å få rett til å kjøpe seg inn i norske fiskefartøy. Dette var et prinsippsspørsmål under EØS-forhandlingene i 1992 og ble den gang avvist fra norsk side.

Disse medlemmer finner det riktig å bidra økonomisk med betydelige beløp til sosial og økonomisk utjevning i Europa. Det er likevel grunn til å påpeke at Norge nå skal bidra med et beløp som er ti ganger så stort som før utvidelsen av EU med nye medlemsland, og som i forhold til folketall og nasjonalprodukt er langt større enn hva de nåværende medlemsland bidrar med. I tillegg er behovet for slik hjelp langt større i de europeiske land som ikke blir medlemmer av EU, og som derfor heller ikke får EU-støtte i det omfang som de nye medlemsstatene vil få.

Disse medlemmer ville finne det naturlig å yte større beløp til sosial og økonomisk utjevning i Europa enn det vi har vært pålagt gjennom EØS-avtalen, men beklager at så mye penger bindes opp til land der behovet ikke er størst og der utsiktene til økonomisk og sosial forbedring er best.

Disse medlemmer viser til at avtalen med EU innebærer at fiskefartøy fra EU fra 1. mai 2004 kan

sende fisk i transitt gjennom Norge. Som motytelse skal Norge få økt den tollfrie rekekvoten fra 5 500 tonn til 8 000 tonn. Disse medlemmer mener at hvis EU-fartøy kan sende fisken sin direkte fra havn i Norge til foredlingsbedrifter i andre land, vil det svekke råstoffgrunnlaget for norske foredlingsbedrifter og dermed gi norsk fiskeforedling vanskeligere konkurransevilkår. Det kan også føre til økt priskonkurranse for norsk ferskfisk levert direkte til EU-land.

Disse medlemmer viser til at dette vil bli varige trekk ved EØS-avtalen, mens fordelene med en større tollfri rekekvote reduseres jo mer EU reduserer tollene på rekeimport. Slike tollreduksjoner er satt i system gjennom WTO.

Videre viser disse medlemmer til at norsk og islandsk fiskerinæring kan komme til å kreve samme transittrett som den avtalen gir EU-fartøy. En transittrett for EU-fartøy kan derfor bli første skritt i retning av en generell transittrett for alle som lander fisk i Norge. I så fall bryter hele det norske omsetningssystemet for fisk sammen, et system som har gitt kystbefolkningen stor grad av kontroll med egen næring og egne livsvilkår.

Disse medlemmer vil derfor gå mot at retten til transitt for EU-fartøy som lander fisk i norsk havn, skal være del av den avtalen som nå inngås med EU, og fremmer forslag om at Regjeringen bes gjenoppta forhandlinger med EU om dette punktet i avtalen.

Disse medlemmer anser det samlede forhandlingsresultat som dårlig for Norge. Det er etter disse medlemmers oppfatning ikke et resultat som "med hensyn til omfang og innretning står i et rimelig forhold til EØS-samarbeidets innhold og utfordringenes karakter", slik det sies i stortingsproposisjonen. Forhandlingsresultatet er et nytt eksempel på hvor viktig det er for Norge å komme ut av EØS-avtalen.

Disse medlemmer vil påpeke at en viktig grunn til et så uheldig forhandlingsresultat, er at Regjeringen har gitt de norske forhandlerne en usedvanlig svak forhandlingsposisjon. I proposisjonen kommer det til uttrykk slik: "Det er i dag ikke noe reelt alternativ til EØS-avtalen for å ivareta våre interesser vis-à-vis EU." Disse medlemmer mener at så lenge Regjeringen insisterer på at det ikke fins alternativ til EØS-avtalen, vil vi i slike forhandlinger med EU stadig presses til å godta urimelige løsninger.

Disse medlemmer viser til at en fersk utredning fra NUPI viser at det fins alternativ til EØS-avtalen. Disse medlemmer finner det derfor nødvendig at Regjeringen snarest tar initiativ til å utrede reelle alternativ til EØS-avtalen og fremmer forslag om dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det var galt ikke å søke å trekke inn landbruksvarer i forhandlingene og dermed søke å få bedre markedsadgang for fisk. Disse medlemmer er kjent med at de gjennomførte forhandlingene kun skulle være en justering av EØS-avtalen som følge av EU-utvidelsen, men registrerer at EU valgte å presentere krav som gikk langt ut over det man normalt gjør i justeringsforhandlinger. Disse medlemmer mener

derfor det hadde vært naturlig for Norge å tenke mer helhetlig og benytte den anledning som var der, til å bedre eksportmulighetene for fiskeprodukter.

Disse medlemmer ønsket at Norge skulle varsle i forhandlingene at vi ønsket overgangsbestemmelser for fri bevegelse av arbeidskraft fra de nye medlemslandene, tilsvarende det for eksempel Tyskland og Østerrike vil iverksette. Disse medlemmer er fullt innforstått med at et fritt arbeidsmarked er en av de grunnleggende friheter i det indre marked, men mener at en så omfattende utvidelse som vi her er vitne til, krever en forsiktig tilnærming. Disse medlemmer mener det vil være bedre med en gradvis åpning for nye medlemmer av EØS, fremfor et fullstendig fritt arbeidsmarked fra første dag. Dette kan etter disse medlemmers oppfatning få svært negative konsekvenser som det kan vise seg vanskelig å korrigere i ettertid. Disse medlemmer er kjent med at kommunalkomiteen behandler forslag i forhold til denne problemstilling, og vil derfor ikke fremme egne forslag i denne sammenheng.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at utvidelsen av EØS-området vil føre med seg mer arbeidsinnvandring som følge av fri bevegelse av personer innenfor et større område med vesentlig dårligere arbeidsforhold enn det som er vanlig i Norge. Disse medlemmer viser til at fagbevegelsen frykter at det kan bli mer sosial dumping som følge av dette, og disse medlemmer viser i denne sammenhengen til Dokument nr. 8:12 (2003-2004) med forslag om tiltak mot sosial dumping og vil avvente forslag om overgangsordninger i forbindelse med arbeidsinnvandring fra de nye medlemsstatene til disse forslagene er behandlet.

Komiteens medlem fra Senterpartiet påpeker at åpning for fri arbeidsinnvandring fra det utvidede EU-området fra 1. mai 2004 kan medføre et betydelig press mot norske lønns- og velferdsordninger og representerer en fare for sosial dumping. Dette medlem påpeker at Finland, Tyskland, Østerrike, Frankrike og Italia har varslet bruk av overgangsordninger for å sikre en rimelig balanse i sine nasjonale arbeidsmarkeder. Dette medlem henviser til Dokument nr. 8:14 (2003-2004) med forslag om endring i

utlendingslovgivningen og til kommunalkomiteens behandling av dette forslaget.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen gjenoppta forhandlinger med EU med sikte på å fjerne punktet i avtalen om at EU-fartøy skal ha rett til transitt for fangst de lander i norsk havn.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen utrede reelle alternativer til EØS-avtalen for å gi grunnlag for en prosess henimot framforhandling av en alternativ handels- og samarbeidsavtale med EU som institusjonelt og innholdsmessig ivaretar norske interesser på en bedre måte enn dagens EØS-avtale.

Forslag fra Fremskrittpartiet:

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen arbeide for at Norge aktivt kan påvirke hvordan det finansielle bidraget til EUs nye medlemsland skal anvendes. Regjeringen bes om å inkludere norske deltakere i prosjekter der dette er naturlig.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget samtykker til ratifikasjon av avtale om Den tsjekkiske republikks, Republikken Estlands, Republikken Kypros', Republikken Latvias, Republikken Litauens, Republikken Ungarns, Republikken Maltas, Republikken Polens, Republikken Slovenias og Den slovakiske republikks deltakelse i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) med tilleggende avtaler.

Oslo, i utenrikskomiteen, den 14. januar 2004

Thorbjørn Jagland
leder

Inge Lønning
ordfører

